

behe-lainoak

IBAN GARRO

BOOKTEGI

Guztion liburuak, guztiontzat

booktegi.eus

GEURETIK SORTUAK

UDALBILTZA

IBAN GARRO

behe-lainoak

URTEAK DIRA, hamarkadak, Behe Nafarroako Urepelen norbaitek “marka” egunaren bezperan elizaren teilatuan ikurrina paratu zuela, udaberriko ortzirale gau batez.

Ofizialek, ofizialki ezkutuan eduki nahi zen zerbait agerian nola, ez zioten besta egun handiari hasierarik eman ikurrinaren kentzea behartu zuten arte.

Aspaldiko kontuak dira... edo ez?

Goi Nafarroako Iruñean, San Fermin bezperan, horrelako zerbait pasatu zen duela ez hainbertze. Txupinazoa gibeleratu zen arrantzale talde batek jarritako ikurrina —horiek ere teilatutik— kentzea behartu zuten arte.

Nafarroaren gorabehera horiek... baina, gu ez gara haienak, ezta?

“... Gure aitamen aitamak horrelakoak izan dira, beharrenak, behe lainoarenak, lurpeko erreka, heriora doan ura, atzadura, historiarik ez duen jendea. Baina, eta haxe da esan nahi nuena, halakoena da historia guztia”.

Gure arbasoen kronika
JOSEBA SARRIONAINDIA

Sinopsia

2021KO UDABERRIKO edozein ortziraletan gaua da herrian. Behe-lainoak hartu du ibarra.

Parranda giroan, gauaren erroak hala eramanda, bi gazte elizaren puntara goitu dira, ezkilaren ondora

Teilatuan jarriak bi ahots honetaz eta hartaz solasean, ilunean, behe-lainotik ihesi euren marka propioaren bila.

Holaxe datoz eta doaz hitzak eta hitzen artekoak: idorrak lurraren pisuaz, bustiak urak eramaten, noraezean olerkiaren haizean. Atzokoak, gaurkoak, biharkoak.

Eta isiltasunak.

Inguruan Kintoa, Ahadi mendia, Imilitz erreka, etxaldeak, kabalak, ohiturak, dudak, gudak. Eta euli behatz-luzea joan-etorrian. Maiz, azalean pausatua, eskuak igurtzi eta igurtzi.

Ordu ttikiak, begi ttikiak, egia handituak.

Teilatuan

- Goikoak eta behettikoak. Ikusi izarrak; argia mila puska egitten delarikan da gaua. Azpian, behe lainoak Imilitz uraren harana hartua, bertze behin.
- Badaki untsa zertan ari den: hartzen, estaltzen, estalirikoaren forma hartzen.
- Itxeek ere estaltzen dutenaren forma: bordak, jauregiak, elizak...
- Kabalak, jauntxoak, jinkoak. Bainan gu ez gitu behe lanoak kukutuko, ezta?
- Orain behintzat, ez. Orain bi katu gara, elizaren teilatuan, bekatu egitten.
- Bi gatu begi gorri, puntaren puntan, bekatu egiten. Zerbait finitzen da teilatian. Eta zerbait hasi. Muga bat gaingitu bezala. Edo ez?
- Izarrakeri begira normala da zalantza. Argitasuna zatittua, mila puskatan. Izarrak ikusteko behe-lainotik ateri behar.
- Aditu ezkil hotsak dilin-dalan, dilin-dalan. Azantzak ahotsa estaltzen du behe lainoak ibarra bezala.
- Ahots isilduak... ez da batere txarra galderak egittea.
- Izarrak eta zalantzak. Guzia eta deus ez.
- Haur ginela, teilatura goitzen ginen maiz, izerdi tantak dilindan, izarrak behatzekin harrautzera.
- Izarrak ginituen desio, bainan desiratzearekin konforme ginen. Erhia altxatzearekin. Behatzearekin.
- Ttikitan, deus da guzia. Haunditan, guzia, deus ez. Bertsoan eta musean ere ttikiak eta haundiak.
- Eta ezpatak eta urreak.
- Itxe barren guzitan bezala, behe lainoak eta behe lainoak. Eta gu azpian, tapatuak. Gu, eta gure beldurrak.
- Folklorismoak ere estaltzen duenaren forma du. Horregatik gira teilatian, ezta? Ez girelako haienak.

[...]

KINTOAN pagoen hostoak
honetaz eta hartaz ari dira,
beldurrari mintzatu
behar zaiola jakitun

Fresko dator udaberria
belarrarekin goiti,
sagarra jan ondorengo
ahoa dakar

Soro gainak bazka garbiak
gurutzatzen dira bideak
bidaideak

Gurutzatzen dira goseak
gogoak, behe-lainoak
bibote eta bekain xuriak
belagietan, begietan

Bziiiii bziiiiii inguruan
euli buruarin tantiruria
orain harat, orain honat
orain azalean pausatua
eskuak igurtzi eta igurtzi

Baina barka, agudoegi ari natzaizu
ez nazazu gaizki har, ni nauzu
beldurraz mintzo natorkizuna

(bziiii bziiii nirea zara nirea zara nirea
nirea zara nirea zara bziiii bziiii
bziiii bziiii zara nirea zara nirea zara direna
bziiii bziiii nirea nirea nirea bziiii bziiii)

KINTOAN pagoen hostoak
honetaz eta hartaz ari dira
baina ni nauzu, erran bezala,
beldurraz mintzo natorkizuna

Denborak ez du adinik
maitagarria denean Joana.
Atea ixten dut etxean sartzean
jarraitzen didanarekiko fidagaitz
edo maite dudanari joaten ez uzteko

Baina ni naiz , bakarrik ni
atearen bi aldeetan dagoena
ez dena ez sartzen
ez ateratzen
ez duena ez sartzen
ez ateratzen uzten

Ni, eta nire beldurra
aitzinean, aldeetan, gibelean
polita deritzozu halako konpainia
halako bakardadean
daramadanak nakar noalarik

Belarra haztean
berdinetik berdinerara doan berdea da.
Berdina, berdea baino gehiago

“horrela nahi gituzte, ezta?”

Ez ba, ez , ez eta ez!
Gaiztoa da beharra, behartsu behar gaitu

badakit

eta badakit beldurrak berak ireki dizkidalako begiak, kuraiaz begiratu ahal izan
diodanean

BILA ZAITUT
non dagoen nire begirada
hor bazina

Begiez bila
soinean daramazuna
zure ispilu arrazonaletik at

Bidean behera
Garazirantz behera
edo beherago
galderarik ezean bidaide nauzu
edo egin ezinean

Nolakoak diren begirada hauek,
nola harrapatu
beti aitzinean daroaguna?
Harrapatu nahian, nahiak harrapatua

Eutsi, ez etsi, hurbil naukazu
bilatzen dut non dagoen
nire begirada
nire denbora

adituaz
bihar mugituko dituela
haizeak adarretakoak
biluziaren ederrerrantz

ederrak biluzten duen bezala
nire begirada
harrapatzean baino bila
zaitudanean

IHINTZAK maite du
belar berdea,
ihintzak maite du
belar berdeak goiti
dakarren gogoa

Maite du muxukatzea
murtxikatzea
xehe-xehe maitatzea.
Nork ez du maite
maitatua izatea?

“Hau al da erran nahi dautazuna,
bertzearen goseak asetzen gituela?”

Onartua dugu, bai,
baina ez gaitezen lerrotu
ez larritu
hor nonbait daramagu
goiti doan belarraren gogoa

Lurraz eta zeruaz ari natzaizu:
badakidala badakizun hartaz,
ez garenean gaituenaz,
masailetik irristan doan
tanta bakoitza elkarri xukatu
behar izan diogun hartaz,

ihintzak belarra maite duen moduaren bila

eta bila eta bila eta bila...

GOGOAK berea du ahoa
ahoa gogoa
beroa
eroa
agertu nahiak daroa

gogoak berea du beroa
geroa
eroa ahoa
agertu nahian goiti doa

“Maitatzeko moldeak eta moldeak direlako. Ikus itzazu kabalak pentzean:
goseari ausikika gose direlarik, goseari ausikika ase direlarik”

BAINA errespetuaz ari
natzaizunean
ez naiz ba
maiteegi nauenak
maitatzen dakien
modukoa.
Halako beroa
goxotasunetik baino
gaixotasunetik mintzo da

BI KATU gara teilatuan
izarren argiari oraintxe pasatuko
balitz bezala begira.
Haizeari putz egitea miragarria da
talaia horretatik
konstelazioak kulunkatzeraino
sehaska beltz amaigabean

Urteak dira abiatu zirela
bai, eta zer,
arnasarekin ere mugitu badaitezke?
Platerkada bat esne edo
izarren salda,
iraganari katu begiez begiratzea
bezalakoa.
Ez handirik, ez ttikirik, ez urrerik,
ez ezpatarik.
Katebegirik ere ez.
Eta kontent, deusek ez duelako
inporta talaia horretatik.
Hori beti.

Proba ezazu zuk ere
gauak galtzen zaituen horietan
kendu pausoari hotsa
kendu bizitzari pisua
azazkalak atera.
Teilatuan aurkituko duzu laster
zure burua.
Izarrak ilunera begiratzen
baldin badaki
zer inporta du argia hainbat urte
lehenago abiatu izana?

Konplize zaitut honaino iritsi zarenez.
Bi katu gara teilatuan
egiazko pausalekuan
haizea etorri bezala doan espaziontzian

IX.

“Atzokoa ere pasatu da. Biok, bakarrik biok iskiriaturko dugu gure biharkoa”

EZ NAIZ LOGALE
 baina ttiki ditut begiak
 zehaztasun ttikiei beha
 berzari beha
 esnearen mugimenduari

Bira bakoitzak duen
 zentzuaz ari natzaizu,
 hurrengo aitzinekoaren
 segida dela
 baina nortasun desberdinez

Tradizioen jarraipenez
 mintzo naiz ene baitan,
 uste dut bira bakoitzarekin
 zerikusia duela.
 Itzuli egiten da bira bakoitzean,
 bizimolde bat itzulikatuz

Ulertu behar nauenak
 ulertzen nau
 ez gaituela egin beharrak
 beharrezko egiten.
 Alabaren margoei begira
 dakit hori

Ez naiz logale
 baina ttiki ditut begiak
 gatz uraren birari so:
 xuriagoa da munduarena baino.
 Eta sartu dituzu behatzak
 zemorenan

Esku xuriak, esku maskarak dio
 xarmant laztandua
 xarmant doala ahora,
 xarmantasunean abiatutakoa
 denborak gogortuko duela gerora, bai,
 baina bihozbera galdu gabe

Behatz xuria beratza da

eta bihotza du.
Laztanten daki amaxik bezala.
Itzultzen naiz bira bakoitzean
bizimolde bat itzulikatuz

Arren, ipin iezadazu ahoan
zure mundu xarmant hori
zure mundu xuri hori
begiak ttiki izan arren
ahoa behar hainbat ireki dezaket
lo ditudan garaietarantz

“Begi ttikiak gauarenak dira, parrandarenak, gorriak, egarrittuak. Ilunari begiratzeko gai direnak dira”

LAGUNEN zapata hotsak urrutitik
sumatzen nituen gelara noa.
Aulki ttikiak, arbela handia
leihoaren bertze aldean, espazioa

itzuli naiz, bazatozte

Arkatzari punta ateratzea
iraultzaren hasiera zen hemen
papertxoak botatzea, jarraitzea
buruarekin erregelak puskatzea, ailegatzea

Matematikaren gauaren lerian,
multzoak, azpimultzoak
egiak, egia osoak, egiak ez bertzerik
begi bat itxi, mihia kanpora
eta irriak eta orriak

Gortinen atzean ezkontzen ginen
eskailerak ipurdika jaitsi
nola jakin etorkizuna idazten ari ginela

itzuli naiz, bazatozte

Lagunen zapata hotsak urrutikoak dira
baina beti bazatozte
eta itzuli naiz gela honetara
alabaren margoen planetara

Non aurkituko dituzue nire begirada galduak

KINTOAN pago bazara
zaude, zaude
haizeak eramanak
zure sustraiak balitu.
Gelditu behar al da
sentituz laztantzeko?
Gelditu, laztandua sentitzeko

Kintoan pago bazara
zaude, zaude
azalean duzu nire eskua
gogorretik bigunera
doan horrek.
Zaila zait non hasten zaren
non akabatzen zaizun
asmatzea,
hosto bakoitzera zure zer doan,
zein adarrek kontu dezakeen
gaizki egitearen sentsazio hau

Kintoan pago bazara
zaude, zaude
zenbat urte izanen ditut
beharrezko
—gerri bueltan zenbat aro—
sostengatzen nauena sentitzeko?

ABISUA JASOTZEAN urduri ari dira
 zer datorren jakitun
 ele bakarreko hizkuntzan ari dira
 zer datorren jakitun
 taldearen babesean hauspotuago
 indartsuago
 joarea zintzilik ari dira
 ezkila zintzilik ari dira
 ez dute maite inork azazkalak moztea
 ez dute maite murtxikatu ezina jatea
 zaporea maite dute
 lurraren zukua eta usaina,
 belarrarena eta ihintzarena
 belarrarena eta erroarena.
 Etengabe ari dira.
 Beren ahotik nor dabilen badakit
 sakonaren sakona
 arbasoaren arbasoa
 oinarrizkoak hitz bakarra
 nahikoa du guzia errateko
 hotsak baino ahotsak axola baitu
 manerak
 bizitza sinplea denean gertatzen da.
 Hara, begira iezaiezu minutu batez
 Geldi-geldi aurpegira
 —zaila da hagitz—
 ulertuko duzu zertaz ari naizen:
 bide errazena maite dutela
 Imilitz urak bezala.
 Zorionak, hitz bakarrekoak, ez duela nekerik

Belar zati bakoitzean mundua dastatzen ari dira. Ardi dira

“hiru margo ditugu paisaian. Berdea belarrarena, naturarena, edertasun umilarena. Xuria esnearena, ardiarena, izerdiarena. Zer dioten garenaz bertzelakoak dira, hitz merkeak, garbitu gabeak, laiotzak. Ez, beraz, taupadarenak. Horixe hirugarrena: gure gorria”

HITZAK
 erraietatik goiti
 zintzurrean arrastaka
 ahora
 ahoan
 hainbertze desiratutakoen ttuaz
 zipriztinduak
 erotismoak erotik gehiago duela
 arrazoiak arratik gehiago duenean

Hitzak
 arratsaldeko hiru eta erdietan
 Mentako terrazan edo Cafe La Habanan
 hainbertze maitatutakoen haserreak
 denborarekin
 denboran bidaiatzeko
 arrazoi bilakatuak

Hitzak
 maitasuna eta denbora
 behar dituelako
 ahots propioa izan dezan.
 Egia kanpoko inoren inolako
 eraginik gabe
 adierazten ikas dezan

Halakoetan hitz egin baino
 hitzak eginen dituzu.
 Hitzak eraiki katedralen
 moduan

zure
           aldez
 zure
           moldez
 zure
           hatsez
 zure
           ahotsez

ETA isiltasunak

Teilatuan

[...]

- Folklorismoak ere estaltzen duenaren forma du. Horregatik gira teiltarian, ezta? Ez girelako haienak.
- Kosta egin zaigu honaino ailegatzea. Kosta egin zaigu murrua gainditzea. Izerdia bota dugu. Izerditzea biluzteko modu bat da, lainoak uxatzekoa.
- Begirada garbitzekoa.
- Agertzekoa. Izattekoa.
- Xoria hemen zen gu jitean. Xoria ez da gelditzen bainan ez du izerditzen. Pisu gutti darama soinean, pisu gutti airean. Biluzik bizi da. Bizibiluzia da. Eta eroa.
- Pisu gehiago gauzek lurrean, izerdia kopetan eta zapia sakelean behar da belarra mozteko. Soroak egitteko.
- Karga eta sobera arropa soinean lurtarrok. Arropak ere estaltzen duenaren forma du behe-lainoak bezala. Eroak denok ere.
- Zorionsuago bizi dire soketan, pintzetatik zintzilik, haizeak astinduak, hegaka harat-honat.
- Hedatuak izerditzeko. Harrotuak pisua kentzeko. Arropak ere biluzten dira. Biluztearen beharra dute. Ez, ez gira hain desberdinak.
- Begira murruari. Aisa da mundua marratzea. Bakotxak norberaren arrazoiak. Altuera honetatik arrazoiak txoriaren hegadarekin zerikusi haundiagoa ote duen harriaren gogorrarekin baino.
- Tradizio pisuak. Harriak harria. Arrak arrazoina. Betikoak betirako. Eta bakotxak bere beldurrak. Murru batzuk ikus ezinak ditugu.
- Garai arraroak bizi dittugu. Ahoak ere tapatuak muxukoekin.
- Muxukoa. Hitz polita da.
- Hitz politez isildu ohi dizkigute ahoak. Ahotsak.
- Garai eroak bizi ditugu, bai, bainan eroak gira gu ere. Proiektu eroak ditugulako gira teiltarian, eta ez girelako haienak.
- Eta begirada gorri. Horrek salbatuko gattu.

[...]

(bziiii bziiii nirea zara nirea zara nirea
bziiii bziiii zirena zara nirea raza ridena bziiii bziiii
ridena ra zadinera na nirea za ninera bziiii bziiii
zidera ninera rirena zinerarideranirezararenidera bziiii bziiii)

HARRAMAZKA murruan goiti,
hemendik al da?
Ez dago bertze biderik.
Norena da estalki hori?

Biltzen gaituena mihisea da
zetazkoa
mihia darabilkiogu laztan
ez baita manera dotoreagorik
hitz bustiak abiatzeko

(Nirea zara, nirea zara) dio berorrek
lehen pertsonaren indarrean
desitxuraz itsu
handinahiak mozkortua
hitzek begiak irekiko balituzte
aho bidean
gaiztuak maiztuak lodituak

Nork libratu ote ditu
baimenik gabe azalak ziztatzen?

Ai ene, euskaldun gaixoak
airezkoak, hitzaren morroi
nondik den ezin asmatu.
Baina lasai, polita,
ederrenak ere badu garai bat
bakarra
sasiak minberatu arterainokoa

Azkenerako sasiak harrapatzen baitu
eder oro, ero oro.
Zenbat eta zenbat eta zenbat azal-zauritu.
Baina, ez al da ederragoa
azala zauritua zuritua baino?

Orbainaren adio erran ezinean
zeharkatzen gaituen garratzak
badakizu,
berotik duela erotik hainbertze.

Zenbat eta zenbat eta zenbat eder
murruan goiti teilaturantz.
Murruan harriak gara,
harriak harria dakar
gogorrak gogorra
baina bihotza daramagu taupaka

denbora gorrien egarri

EURIAK ur eria dakar
apurtua
epela

Baina lasai, polita,
lur —gorputz— umelari bero usaina dario
azpian libratzen ari dira atzoko, gaurko eta biharko borroka guziak

EZ DIZUT mihia ahoan
sartu nahi
—abiatua nauzu, lizundua—
ez bada nirekiko harridurak
zabaldua

Aunitz dut nire kontra
gaitasun galduak narama
ezezkora
guttienez zalantzara

Baina jakin
—ezagutuko nauzu pixkanaka—
ez didala goiz edo aho argiak
bizipoza pizten
pozaren izuak baizik

Jakin
maite zaitudala
entendimendutik at bila
zaitudanean

eta bila eta bila eta bila

zalantzak didalako goiza —edo argia— pizten

ATREBENTZIAK luzea du dena
hanka, besoa, behatza
iristen daki
ez da isiltasuna haren ahoa
ez du leku bakarrean irauten

dena luzea du urrutikoari heltzeko
hurbilekoa urruntzeko
eta lur idorraren egarria.
Solastatzen zaigu loratutakoez
behatz luzeez biltzen, ximeltzen
gaituen bitartean

dena luzea du eta heltzen gaitu
adarretik jasotako sagarraren ohituraz

sagarra indarra beharra bakarra
arrak barrenean
barrenak jaten nahi gaitu
nahiak gaitu, barka atrebentzia

“hauxe ere arraren arrazoina.. baina gu ez gira haienak, ezta?”

EGUNAK BETETZEN
eta husten
ditugu
plateren moduan,
ari garelako
arian garelako

Arikerian,
ogi papurrak
erortzen zaizkigu
ahotik.
Hitz papurtuak
asfaltoaren gainera
gaurkoak, atzokoak,
errestoak
edo memoriaren
arrastoak

Gauak maiteago ditut
isiltasunean
zeruari begira,
izarrei,
egunak utzitako
ogi papurrei

ALDIZ, kazkabar gauak ilunagoak dira, izar puskek direlako lurrera erortzen direnak. Ez, ez gara hain handiak. Ipuinak salbatuko du mundua, inork ez duena ezin inork desiratu. Hauxe da gauaren sekretua. Holaxe, ohatzera nekatuak ailegatzean lanparak biztuko ditugu, eta gerra guziak itzali.

Hori batzuetan da,

BERTZEETAN EZ. Bertzeetan abiatua nauzu, lizundua...

ilunabarrak iluntzen

zergatik ezkututzen dizkidazu
paisaiak
koloreak eta formak,
lainoa mendi magalean baino
begietan badaramat?
Ikusten ez dudan zein xokotan
dituzu
bizitzaren alderdi biziak?
Guziak desagertzen dira
guziak ez
beldurrak ispiluan daude
ordu ttikietan orduak txikitzen

Begietako magalak malkartsuak
zaizkit

Neroni iluntzen naizenean
desberdina da.
Bertzeon begiak ispilu
logelan sartu eta lanpara
itzaltzen dut
begiak itxi
ni neu gau izan arte.
Bertzeon koloreak eta formak
bere baitara ezkututzen
dituen
lapur hori izan arte

(bziiii bziiii masque republique frontière obligatoire
comunidad foral de uno cincuenta por favor bziiii bziiii
para mí para moi pour moi para mí moi pour bziiii bziiii
la france l'espagne molac loi ridena zadinera ranizera da bziiii bziiii)

(Nirea zara, nirea zara) dio berorrek
lehen pertsonaren indarrean
desitxuraz itsu
handinahiak mozkortua

Ba, jakin beharko luke
bziiii bziiii eskuak igurtzi eta igurtzi
dabilen euli madarikatu horrek,
nahiak ez duela inor haundi eginen

BARNERA NOA
zure begi urdinean
argazki zaharretarantz
harrizko bideak
zeuden garaietara

“Xokolateria” dio kartel
burdin herdoilak edertuak.
Bide ertzean kantari denak
xoria dela dirudi

Melodia bat bide izkinan,
pertsonek baino
bizitako istorioak gara,
baldintza bakarra inork
kontatuak izatea

Xoriak hala egiten du egunero
bide ertzetik, bertzeak bide.

“behar dugun lekian gira, ez dut dudarik”

Ireki diot esku ahurra
ogi papurrak eskaintzeko.
Hitz apurrak mende oso bat
garraia dezake,
izerdiak ibilitakoa hainbertze,
eta non gaude gu inon ez bada
istorio ederrak kontatu ezean

Horretan ari zara
jarrai ezazu
zoaz, zatoz begi urdin
koloreak koloreago dira
argazki zaharretan.
Ez naiz itzuliko berdin

Pertsonek pertsonago dira
entzunak direnean.
Ondoan jarrita adi nauzu
mendekurik gabe naramazun

kontra-erranean.

Murruan
gogorak gogorra dakar.
Holaxe nentorren
zure etxeko atea
zabaldu didazunean

Zure hitzetan artilea duzu
artilea nauzu, udaberritua.
Banoa zure begi urdinean barrena
argazki zaharretara

Olerkia dario zure hatsari
badakizu,
olerkiaren oinazeak
haizetik gehiago du oinetik baino

Begira xoriaren hegada eroa
badakit geroaz ari zatzaizkidala.
Holaxe noa hegan zure hitzetan
holaxe naramazu
inoiz inork bizitutako ederrak
ahalbideratu didan esperantzarantz

BADAKIZU,
xokolateak, beroan urtzean, istorio goxoak ditu kontatzeko... kantatzeko

eta ez naiz itzuliko berdin

“Ipuinak salbatuko gitu, bai. Holaxe, haizeak eremana atxemanen nuzu gauez teilatietan, enegana hegaldaka -eta bakarrik hegaldaka- hel zaitezten”

ETA BAT-BATEAN ZU eta bat-batean ni
 eta zapia lurrean
 “hemen gure zazpi eroria”
 isiltasunak usaina du Kintoan
 lur umelarena, lur umilarena
 ez du adinik denboran
 “zer garraiatzen duen jakin nahi nuke”
 Inoiz inon inori lapurtuak
 garrantzia dute une batean bakarrik.
 Naturak beti aitzinera darraio
 ezin diogu segitu, nekeak hiltzen gaitu
 eta lapurtuak horixe dira azkenerako:
 inoiz inon inori.
 “Egun guziz ur desberdin bat
 desio dauzut:
 izerdia, malkoa, ihintza,
 gazia, gozoa, gorria, eguna segun”
 Kintoan pagoen hostoak
 honetaz eta hartaz ari dira,
 Imilitz Ahadin beherantz...
 hau al da urak daraman “egia”?
 Ez garela inorenak
 badoala, ez garela atzoegi
 badoala, guzia badoala
 zapela makila kondaira
 badoala betikoa betirakoa
 eta gu berekin.
 Urak eramaten du dena
 eta horregatik daude
 erreka azpiko harriak hain garbi
 hain gorri
 hain harrigarri

“Barka, sobera fite ari natzauzu, zalantza ene enea dut. Bainan sendi nazazu, ez gira gutti”.

SENTI EZAZU,
 eta ez, ez saia entenditzen.
 Arrotza polit dela diotsut
 baduela basoan ardo basa gorriarik
 solastatzen dakiela isil
 atzera kontu zirrargarriak
 hitz aproposen ttuaz bustitzen.
 Ene, xarmanta behar du
 azken hitzik gabeko isiltasunak
 nondik eta lo egin ezin den
 gau batetik datorrena.
 Bai, ederra zara, arrotz
 ederrak dituzu gau begiak
 ahotsa lapurtzen ez didazun horietan

Senti ezazu
 eta ez, ez saia entenditzen
 behin xoria sartu zitzaidan
 sukaldeko leihotik
 —eroa bera,
 haize hegoak ditu—
 Zabaldu nion leihoa
 gehixeago,
 atera zedin.
 Holaxe joan zen bizibiluzi
 hasiberriaren gogoaz
 holaxe nabil hartatik
 orain bizirik ezin biluztu
 orain biluzik leihotik hegan

Senti ezazu,
 eta ez, ez saia entenditzen
Atx! Arantza sartu zait
 behatz puntan.
 Begira, luzeagoa dut orain,
 behatz luzeek ba al dakite
 goxo ukitzen?
 Harrapatzen bai,
 biltzen kaiola moduan.
 Ikus itzazu zureak gatz uretan.
 Behatz xuriak ez dira kaiolak

hartzen dute, eta utzi,
eta hartzen utzi
edo ahora eraman ederra dastatzeko
arantza ateratzeko

Bila zaitut
nola ez maita entendimendutik at
sentitzen zaitudan Urepele

harrapatzean baino bila zaitudanean

Teilatuan

[...]

- Garai eroak bizi ditugu, bai, bainan eroak gira gu ere. Proiektu eroak ditugulako gira teilatian, eta ez girelako haienak.
- Eta begirada gorri. Horrek salbatuko gattu. Lasai, atzokoa ere pasatu da.
- Berdinetik berdinerara doana izan daiteke ederra ere... lurra lurregia ez bada.
- Zurrunegia. Pisuegia.
- Hori izanen da urak beheiti buruz daraman "egia". Garazirantz, edo beherago.
- Eraun dezala gure izerdiekin batean. Behetti begiratu behar omen da jatera ematen diguna ikusteko. Ardiak egitten duen bezala... bai zera!
- Kabalak ahotik jaten du mundua. Ez, ez gira hain desberdinak.
- Zure taupada aditzen dut, nekatu zara murruan gotti.
- Bai, ozenki ari zaut bihotza. Ez da gutti. Ez gira gutti elizaren teilatian.
- Puntaren puntan biek. Eta hiru kolore paisaian. Hoiek behintzat gureak dire. Edo ez? Ene, zalantza hauek!
- Zalantzak garamatza bilatzerat, ekartzen gitu teilatietarat. Hedatzen gitu, berrasmutzen, mugagabetzen.
- Zientzia eta hitza ez direlako guzia azaltzeko gai. Eskerrak.
- Aunitzez gehiago baita jakin ezin duguna. Begira espazioa. Eskerrak.
- Miauka ari gara orain ere, noraezean.
- Gatuak girelako. Polit sentitzen niz horrela.
- Baita ni ere. Eta badago badakigula ez dakigun hori ere, jakinduria zaharra, intuizioarena.
- Taupadarena.
- Ene, gau ero hauek! Berriz ere harrautuko gattuzte teilatuetan!
- Eta hiru margodun zapi desberdinak hagetan, eta guk izerdia kopetan. Odola ez dugu urdina. Badakigu gurea zoin den.
- Argitzen hasia da, freskatzen, jautsi gaitezen berriz ere lurrera. Kafea hartuko dugu C´Vall-en?
- Ez, ez.. etxean hobe.